

Pogingen

Ander werk van Erwin Hurenkamp

Nu we er toch zijn (gedichten, 2023)

Erwin Hurenkamp

Pogingen

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2025

Voor het schrijven van deze roman ontving de auteur
een beurs van het Amarte Fonds.

Copyright © 2025 Erwin Hurenkamp

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zon-
der voorafgaande schriftelijke toestemming van Em. Querido's
Uitgeverij bv, Weteringschans 259, 1017 xj Amsterdam. Ook
tekst- en datamining van deze uitgave is niet toegestaan
zonder schriftelijke toestemming van de uitgeverij.

Omslag Janine Hendriks
Foto auteur Irwan Droog
Binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 253 1774 4 / NUR 301
www.querido.nl

'Il me semblait que d'un bout de la terre à l'autre les arbres se parlaient entre eux et parlaient à Dieu; c'était une musique et une prière qui traversaient mon cœur avant de monter au ciel.'

'Het scheen mij toe dat de bomen van de ene kant van de aarde tot aan de andere met elkaar praatten en praatten met God; deze muziek en dit gebed vloeiden door mijn hart alvorens op te stijgen naar de hemel.'

– Simone de Beauvoir, *Les inséparables*

'Let's face it. We're undone by each other. And if we're not, we're missing something.'

– Judith Butler, *Undoing Gender*

Vallen

Uiteindelijk vertrekt haar jongste dochter haastig. Ze loopt het tuinpad af, klapt het hek open en slaat de hoek om. De vederlichte zoom van haar linnen jurk verdwijnt als laatste uit zicht en het beeld van dit wapperende stukje stof blijft voor haar ogen dansen, als een wispelturige vlinder die niet kan kiezen tussen blijven of weggaan. Judith was haar het liefst achternagerend. Nu is ze alleen. Ze heeft het gevoel dat ze uit haar lichaam treedt om enkele meters boven de grond te blijven hangen. Ze kijkt naar zichzelf zoals ze daar zit: in de schaduw van de grote heester, in het hoekje van haar tuin, op deze merkwaardig warme dag in het vroege voorjaar.

Ze is hier nog te jong voor. Geen grijze haar op haar hoofd, haar gezicht nog niet getekend door rimpels. Ze slaat haar armen om haar schouders en streelt met haar vingers de huid van haar bovenarmen. Die voelt koel aan, zoals altijd. Ze heeft geen talent voor oververhitting. In gedachten stijgt ze op. Boven de tuin blijft ze hangen, als een heks op haar bezemsteel. Ze ziet zichzelf op een witte, plastic tuinstoel zitten, aan een witte plastic tafel. Haar bewegingen zijn onrustig, op het neurotische af. Ze keert terug in haar lichaam, merkt dat ze dorst heeft en neemt een slokje van haar lauwe thee. Haar dochter heeft haar sigaretten op

tafel laten liggen. Het pakje trekt aan haar. Ze rookt niet. Nooit gedaan ook. Ze onderdrukt met moeite de neiging er een sigaret uit te halen, hem op te steken.

Voor de derde keer verlaat ze haar lichaam en ditmaal stijgt ze hoger op. Ze ziet niet alleen het figuurtje aan de tuintafel, maar ook het huis. Ze zit in de tuin van haar huis, het huis waar ze al dertig jaar woont, het huis waar haar dochters nog hun kamers hebben, waaruit de jongste nog maar pas vertrokken is. Ze kijkt ernaar alsof ze eruit verjaagd is. Ze ziet hoe de eerste dakpannen losraken en naar beneden tuimelen, ze ziet de muren verweren en afbrokkelen – voor haar geestesoog verandert het huis in een bouwval, de bouwval in een ruïne. De ruïne van een belegerde en ingenomen burcht, een gevallen stad.

Ze neemt een sigaret uit het pakje en steekt hem onhandig aan. Ze kucht. Deze vergelijking met een belegerde en ingenomen burcht klopt niet. Er was geen aanval van buitenaf. Ze heeft hoogstens eigenhandig de vader van haar kinderen als een houten paard, gevuld met kwaadwillende soldaten, naar binnen gerold. Juichend om haar overwinning.

Onzin. De boel is gewoon gaan rotten.

Onwennig rookt Judith de sigaret half op, smerig inderdaad, dooft hem en denkt aan het kleinkind dat ze waarschijnlijk zal moeten begraven. De kleine kist. Aan de moeder van het kind, Ella, haar dochter. Ze blijft zitten omdat ze niet weet wat ze anders zou moeten doen, ook al is ze onrustig. Als ze maar lang genoeg wacht komt Jane vanzelf terug. Met een beetje geluk is ze wat gekalmeerd, al zal ze nog steeds haar mond niet houden. Jane heeft nooit geleerd wanneer ze zichzelf moet censureren.

Ze weet niet welke woorden de moeite van het uitspreken waard zijn en welke ze het best voor zichzelf kan houden. In dat opzicht lijkt haar jongste dochter op haar vader: dezelfde koppigheid, hetzelfde onvermogen zich aan te passen.

Het is namiddag en Judith is niet meer alleen in de tuin. Jane heeft Ella opgehaald. Ella is bijna doorschijnend, Jane beweegt druk om haar en haar moeder heen. Ze gaat zitten, staat op, vult glazen en drinkbakken, haalt koekjes, plukt dode bloemen uit de geraniums die in potten rondom het terras staan. Ze geeft de honden te eten en rookt. Ze lijkt te willen compenseren voor haar eerdere gedrag. Toch verraden haar driftige bewegingen dat haar woede nog niet is gaan liggen. Ondertussen denken ze alle drie aan dezelfde gebeurtenis. Alle drie zijn ze zich daarvan bewust. Toch zwijgen ze erover. Judith en Ella met gemak, Jane met moeite.

Deze middag lijkt de herhaling van een vorige. Amper een week geleden zaten haar dochters ook bij Judith in de tuin. Ergens anders waren een stuk of vijf, zes mensen druk bezig Johannes, Ella's zoon, in leven te houden. Nadat Jane dit nieuws had gehoord, was ze gelijk naar het huis gekomen. Minutenlang bleef ze overstuur heen en weer lopen over het gazon. Pas daarna begon ze te huilen. Ze schreeuwde, riep dat het hun eigen schuld was. Judith schoot uit haar slof. Ella vond dat Jane reageerde alsof het om haar eigen kind ging, maar dat zei ze niet. Ze zei niets. Het was niks voor haar om zich zo door haar zusje te laten overrompelen, maar haar weerwoord bleef plakken aan haar verhemelte.

Ella zegt nog steeds niks. Haar tong voelt log en zwaar en ze vraagt zich af waarom ze dat hele apparaat eigenlijk in beweging zou brengen, dus ze zwijgt. Judith ook. Ze staren allebei voor zich uit, ze lijken te zijn vergeten waar ze zijn. Plots smijt Jane de mok die ze vastheeft van zich af, hij spat in stukken uiteen op de tegels, en ze vliegt Ella aan, alsof ze weer acht en elf zijn, alsof haar oudere zus voor de zoveelste keer haar favoriete barbie heeft afgepakt. Ze schudt haar door elkaar, brengt haar gezicht vlak bij dat van Ella.

Godverdomme, trut, bijt ze haar zus toe, doet het je dan helemaal niks? Waarom zit je hier nog? Ga erheen. Ga naar je man, naar je kind, doe iets, doe godverdomme iets.

Ella knippert met haar ogen, maar reageert verder niet. Jane blijft maar schudden, drijft haar nagels in de bovenarmen van haar zus. Slaat haar met vlakke hand in het gezicht. Lenig als een kat schiet Judith uit haar stoel en grijpt Jane bij de armen.

Genoeg, Jane, zegt ze kalm, zo is het genoeg.

Ze duwt Jane in een stoel, pakt een glas water van tafel en gebiedt haar ervan te drinken. Als Jane een beetje gekalmeerd is begint ze opnieuw te huilen, maar de houdgreep van haar moeder heeft de woede uit haar lijf verdreven. Ze grient zachtjes, in een zakdoek. Ella streelt haar arm, pakt haar vrije hand vast. Even ontmoeten hun blikken elkaar. Nog steeds kan Ella zich er niet toe zetten iets te zeggen.

Ze hebben de afgelopen week meer tijd met elkaar doorgebracht dan goed voor ze is. Ze hebben zelfs nachten achtereen in hetzelfde huis geslapen, Jane in haar oude kamer en Ella bij haar moeder in bed. David, de vader van Johannes, is er meestal ook. Hij slaapt in Ella's kamer. Ella kan het niet opbrengen om 's nachts naast hem te gaan liggen.

Judith en Jane zijn inmiddels gaan praten. Ze nemen de medische situatie van Johannes en de gang van zaken in het ziekenhuis – veilig terrein – tot in den treure door. Af en toe kijkt Judith met een schuin oog naar Ella. Zo op het eerste gezicht zou je denken dat ze geen woord meekrijgt van wat er gezegd wordt, dat ze in een andere wereld verkeert of misschien wel helemaal nergens. Maar Judith weet beter. Haar oudste dochter hoort alles, onthoudt alles en begrijpt vaak meer dan goed voor haar is.

Zelf hoort ze alsmaar die kleine, hoge jongensstem *Oma Juud, oma Juud, kijk eens wat ik heb* roepen als ze in het park zijn en hij aan komt rennen met een veer, een steentje of een schelp. Dit ritueel herhaalt zich telkens weer en elke keer nestelt hij zich tegen haar benen, zijn hoofdje tegen haar heup, terwijl hij schuin omhoogkijkt en haar in zijn knuistje de vondst toont. Wat mooi! roept ze elke keer verbaasd uit.

Nooit werd ze dit ritueel moe. Soms gaf hij haar zijn vondst cadeau. Voor jou, zei hij dan, met grote ogen die smeekten om dankbaarheid. Maar soms hechtte hij zich, zoals een kind dat kan, zo snel aan het voorwerp dat hij het bij zich wilde houden. Ze zag dan in zijn ogen de strijd – het handje al half opgericht, maar met de kleine vingers de vondst krampachtig omklemmend, niet bereid om los te laten.

Omajuud. Hij sprak het uit alsof die twee woorden één waren. Voor hem vielen haar naam en haar functie volledig samen. Als ze mocht kiezen zou ze graag Omajuud blijven. Van alle functies die ze tot nu toe in haar leven had vervuld was die van oma haar het dierbaarst. Zo eenvoudig, zo goed. Zo rustig en respectabel. Als ze één relatie in haar leven mocht redden, als ze één ander mee had

kunnen nemen naar een nieuwe, nog onbevolkte wereld, dan was het haar kleinzoon geweest. Dit is een gedachte, denkt ze, terwijl ze sluiks naar Jane kijkt, die het daglicht niet verdraagt, een gedachte die voor niemand anders bedoeld is dan voor haarzelf. Een gedachte die, omgezet in woorden, meer kwaad dan goed zou doen in de wereld. Toch koestert ze haar, als een kuikentje of een jong poesje dat je met je handen omklemmt, warm maar onrustig, en teder tegen je aan drukt hoewel je weet dat het zal proberen te vluchten zodra de kans zich voordoet. Ze koestert de gedachte omdat ze waar is.

Poging 1

I

De scène die ik opvoer zonder publiek is oud en vrij clichématig: moeder van een jong kind ligt in een heet bad en weet niet meer of haar gezicht nat is van de stoom – ze ligt hier al even – of van de tranen. De badkamerdeur is op slot, het licht heeft ze uitgedaan. Om de zoveel tijd laat ze een beetje afgekoeld water uit het bad wegstromen terwijl ze de hete kraan aanzet. Op het moment dat ze het gevoel begint te krijgen dat haar huid door de hitte wordt losgeweekt van haar vlees, duwt ze de stop terug en draait ze de kraan weer dicht.

Ik wil tegelijkertijd wel en niet gevonden worden, wel en niet gezien, maar niet is makkelijker dan wel, dus de deur blijft op slot, al klopt David er af en toe op om te vragen naar iets banaals zoals het juiste droogprogramma voor het beddengoed, of iets persoonlijks zoals 'gaat het wel met je?' Echt, aan toewijding geen gebrek.

Johannes slaapt, als het goed is. Ik heb hem daarnet in bed gelegd. Zijn ferme, mollige lichaampje in een nachtblauwe pyjama – een klein en zoetgeurend dier. Hij heeft een dekbedovertrek vol wilde beesten uit alle windstreken, in warme kleuren getekend, en hij moet ze allemaal benoemen voor ik hem mag voorlezen. Dit ritueel herhaalt zich elke avond en elke avond worstelt hij met het onderscheid

tussen nijlpaard en neushoorn. Ik mag hem daarbij niet helpen.

Vanavond is hij spraakzaam. Na de dieren vlijt hij zich tegen me aan en brabbelt honderduit. Hij opent voor mij een wereld vol tovenaars, vliegtuigen en klasgenootjes: een wereld zonder duidelijke grenzen. Daarna lees ik hem niet voor, maar vertel ik voor de verandering een verhaal. Het gaat over een zeehond die voor even mens wordt, gewoon, uit nieuwsgierigheid. Ze trouwt met een man en krijgt kinderen, maar blijft verlangen naar de zee en keert uiteindelijk terug naar waar ze vandaan kwam.

Komt ze daarna nooit meer terug? vraagt hij. We zitten op zijn bed, met onze ruggen tegen de muur en onze benen onder het dekbed. Ik aai hem door zijn vlaszachte haar.

Ik denk het niet, zeg ik. Hij kijkt bedenkelijk.

Maar dat is zielig, zegt hij en zijn stem schiet omhoog, zielig voor die kinderen. Hij drukt zich nog iets steviger tegen mij aan. En voor hun papa.

Misschien kunnen ze bij haar op bezoek gaan, opper ik.

Of ook in de zee gaan wonen? Hij kijkt hoopvol omhoog, zoekt mijn blik.

Ja, zeg ik, waarom niet? Het blijft stil, ik kan aan Johannes zien dat hij probeert het zich voor te stellen: een huis op de bodem van de zee. Hij lijkt gerustgesteld.

Zou jij ook wel in de zee willen wonen? vraag ik. Hij schrikt.

Nee, zegt hij. Veels te koud. Hij bibbert bij de gedachte. Ik moet lachen en dat vindt hij leuk. Hij lacht een beetje mee. Daarna is hij stil, moe.

Slapen? vraag ik. Hij knikt. Ik sta op, moet moeite doen om me los te scheuren van dit warme bed, zijn lichaam. Hij krult zich op onder het dekbed, wendt zijn gezicht naar me toe en ik bedelf het onder duizend kusjes. Ook dat

is een vast onderdeel van het programma, de grote finale.

Nadat ik het licht heb uitgedaan blijf ik nog even naast hem zitten, streel wat door zijn haar. Zijn ogen zijn gesloten en ik voel hoe de afstand tussen ons steeds groter wordt, hoe hij wegglijdt in de diepte, afreist naar een plek waarnaartoe ik hem niet kan volgen. Ik kijk naar hem en voel een zeurende pijn opkomen, een pijn die zich nestelt in mijn onderbuik. Dit kleine wezen lijkt zo af, zo volmaakt in zichzelf, zo ontegenzeggelijk.

Ik laat nogmaals een beetje water uit het bad lopen, zet nogmaals de warme kraan aan. Langzaam verdwijnt de kramp uit mijn lichaam, komt het de bovenmenselijke inspanning die ik moet leveren om voor een normale moeder door te gaan, een goede vrouw, te boven. Voor even kan ik vergeten dat ik in hem zou willen verdwijnen, in dat kind, of dat ik zou willen dat ik het niet had.

Ik zak iets verder onderuit en glijd met mijn handen voorzichtig langs de binnenkant van mijn dijen. Elke dag, elke minuut van de dag, al zeven jaar lang, ben ik zijn moeder en toch is dit een van de zeldzame momenten waarop ik me realiseer, nee, me herinner, maar dan op een fysieke, haast pijnlijke manier, dat ik hem gebaard heb, dat hij het kind is, de mens, het wezen dat uit mijn binnenste is voortgekomen en dat door mij heen moest om te kunnen bestaan. Dat hij er ooit niet was, dat er een tijd was dat niemand nog wist dat hij zou komen. Dat er nog geen sprake was van hem, noch een voorteken of zelfs maar een gedachte.

David laat me inmiddels met rust. Dat is wat er gebeurt als je je man lang genoeg negeert of op zijn minst de toegang tot de badkamer ontzegt; dan gaat hij iets voor zichzelf doen. God weet wat. Tv-kijken, de Zweedse puzzel

oplossen in de krant of, met een beetje geluk, de was opvouwen. Ondertussen zie ik voor me hoe we voor de eerste keer het tuinpad op liepen nadat we dit huis hadden gekocht. Het was tegelijkertijd groter en kleiner dan de vage voorstellingen die ik me maakte als ik dacht aan het hebben van een eigen huis. Klein, omdat een huis er ook niks aan kan doen dat het nu eenmaal bestaat uit een aantal muren, ramen en een dak. Gigantisch, omdat ik me nooit had kunnen voorstellen iets te bezitten wat groter zou zijn dan een handtas.

Om bij de voordeur te komen moet je een paadje volgen met aan weerskanten wilde, verwaarloosde begroeiing die langs het huis doorloopt naar achteren. Naast de deur heeft de voorgevel één groot raam, op de eerste verdieping twee kleine en op de tweede verdieping – een vliering eigenlijk – een minuscuul rechthoekje van glas ter breedte van de kozijnen: een raam de moeite van het plaatsen nauwelijks waard. Dat kleine raampje ontroert me, op goede dagen. Op slechte stemt het me melancholiek.

Ik was al in verwachting toen we dat tuinpad afliepen, David met de sleutels in zijn hand – mannen hebben op zulke momenten de sleutels in hun handen, millennia van beschaving en bijna een eeuw aan feministische golven ten spijt, tenzij je ze afpakt en er een *punt* van maakt – en ik met mijn armen om mijn buik geslagen. Ik heb nog nooit zo vaak achter elkaar *dit is het* gedacht als op die ochtend, toen David en ik het tuinpad van ons nieuwe huis opliepen en ik, als bijverschijnsel van de zwangerschap, niet kon stoppen met winden. Mijn versie van de Amerikaanse droom, mijn persoonlijke summum van emancipatie: man, huis, dikke buik. O ja, en natuurlijk een baan.

Het is doodstil. Het enige geluid dat die stilte doorbreekt is het zachte geplons van het water als ik me beweeg. Ook beneden is het stil. Puzzel dus, of de was. Als ik het geluid van de doortrekkende wc hoor en even later het schrobben van een tandenborstel in een mond vol speeksel en schuim (zover is het al gekomen, zoveel neemt die man al klakkeloos van me aan, dat ik hier in bad kan zitten en hij avond aan avond beneden boven de gootsteen, zonder spiegel, zijn tanden poetst) weet ik dat het bijna tijd is om op te staan en me af te drogen, naar bed te gaan. We weten allebei dat ik pas binnenkom als hij het licht al heeft uitgedaan. Dat ik geluidloos naast hem onder het dekbed zal glijden, een kus op mijn naar hem toegekeerde schouderblad verdraag en daarna wakker lig tot ik zeker weet dat hij slaapt.

Hij komt te laat op zijn werk, dit is niet het goede moment. Ik zeg hem dat ik weg moet *om na te denken*, wat dat ook betekent. Het is een flauw excuus, denken doe ik al genoeg. Maar hoe zeg je de man met wie je getrouwd bent dat je zijn aanwezigheid niet meer verdraagt? Dat je zijn stem, zijn geur, de talloze kleine manieren die hij heeft om je terloops aan te raken en vooral de warmte die zijn lichaam als een straalkachel onder de dekens verspreidt als hij naast je ligt te slapen, niet meer verdraagt? En dat zonder aanleiding of misstap van zijn kant.

Hij kan er niks aan doen maar ik walg van hem, van zijn warmte.

Wat heb ik dan verkeerd gedaan, vraagt hij, als een kind. Licht het aan mij, vraagt hij. Hij kijkt me wanhopig aan. Ik verbreek ons oogcontact en ga door met het opruimen van de ontbijttafel. *Nee*, hoor ik mezelf zeggen, en: het ligt aan mij, en: Johannes kan naar mijn moeder. Hij

moet naar zijn werk en hij begrijpt het niet.

Kijk me dan aan, zegt hij smekend. Dat doe ik.

Ga nou maar, zeg ik. Je komt te laat.

David stuntelt en trilt. Hij is bijna twee meter lang, mager, heeft asblond haar en donkere ogen maar van de rust en kracht die hij doorgaans uitstraalt is weinig over. Alles aan zijn lijf trekt samen, zoals vlak voor een orgasme, maar de ontlading blijft uit. Hij slikt en er verschijnt een verbeterd trek om zijn mond, ik zie paniek in zijn ogen. Hij is het huilen nabij maar huilen, daar doet hij niet aan. De belofte dat ik terugkom, dat we contact houden, dat dit tijdelijk is, stelt hem nauwelijks gerust, maar hij heeft nu echt haast. Hij blijft maar herhalen dat we erover zullen praten vanavond, als hij thuis is en Johannes in bed ligt. Ik geloof niet dat het tot hem doordringt dat ik het meen, dat het mijn bedoeling is om er niet te zijn als hij thuiskomt uit zijn werk en even overweeg ik of ik geen maaltijd voor hem moet koken en achterlaten in de koelkast. Het is des Davids dat hij nu toch zijn jasje aantrekt, zijn papieren en zijn broodtrommel in dat belachelijke attachékoffertje van hem stopt en schokkend, zijn tranen verbijtend de gang uit loopt, het tuinpad af, op naar zijn werk. Afspraak is afspraak. Zo hij al bereid was een scène met mij te schoppen, dan toch zeker niet onder werktijd.

Johannes slaapt nog. Als David weg is, weet ik niet welk gevoel sterker is: de opluchting voor onbepaalde tijd van hem af te zijn of het verlangen achter hem aan te rennen en alles wat ik heb gezegd terug te nemen. Het is zijn schuld niet. Hij heeft er zelfs, welbeschouwd, niks mee te maken. Voordat ik Johannes ga wekken maak ik ons bed op. Zijn geur hangt erin en die geur maakt zijn aanwezigheid, zijn warmte voelbaar en het is ongelooflijk maar ik

word er misselijk van. Nog ongelofelijker: die warmte nu al missen.

Het is echt heel eenvoudig. Als je aan je zoontje van zeven vraagt of hij bij zijn oma wil logeren zal hij altijd ja zeggen. Als je kind, rugzakje en knuffelvarken op de achterbank van de auto installeert, een cassettebandje met liedjes van Annie M.G. Schmidt opzet en af en toe zelf wat meezingt geef je het hele gebeuren zelfs nog de schijn van iets feestelijks mee. Je moeder, hoe verbaasd of ongerust ook, zal aan de keukendeur je kind niet weigeren en goed fatsoen (denk om de kleine) gebiedt haar lastige vragen te bewaren voor later. Je blije zoon, inmiddels omringd door katten, merkt je afscheidskus nauwelijks op of tenminste, dat denk je.

Je vermoedt niet dat hij zichzelf heeft aangeleerd niks te zeggen, laat staan enige vorm van emotie te tonen, op de momenten dat mama een beetje gek doet, omdat dat meestal niet in zijn voordeel uitpakt. Hoewel, dat vermoed je wel. Maar je weet niet of dat vermoeden juist is en al helemaal niet in dit geval. Johannes logeert graag bij zijn oma; zo graag dat hij meestal wil dat je zo snel mogelijk vertrekt als je hem brengt en als je hem op komt halen, wil hij zelden zonder slag of stoot mee terug. Je benijdt je moeder hierom, om het gemak dat ze heeft met kinderen (decennialange ervaring) en hoe vrij je eigen zoon zich bij haar voelt. Vrijer dan bij jou. Vervolgens rijd je toeterend en zwaaiend de straat uit.

Nu sta ik aan de kant van de provinciale weg geparkeerd. Auto op de handrem, hoofd tegen het stuur geleund. Ik heb mijn ogen dicht en adem. Er tikt, wat een ellende, regen tegen de ramen en het stroeve geluid van de ruitenwisser werkt op mijn zenuwen. In de achterbak liggen

boeken, kleren, toiletartikelen, een extra paar schoenen. Bij een tankstation onderweg heb ik sigaretten gekocht, hoewel ik al jaren niet meer rook. Ik heb geen idee waar ik naar op weg ben maar verbaas me erover hoe makkelijk alles tot nu toe was, hoe snel geregeld en volgens plan. Nu is het plan op. Ik ben weg, vrij. Ik had alleen even na moeten denken over de bestemming.